

Torah from Around the World

אם אין קמה אין תורה ואם אין תורה אין קמה

Alles is voorzien, en vrijheid is gegeven. De wereld wordt geoordeeld met goedheid. En alles naar de meerderheid van goede daden. En sommigen zeggen: We weten niet hoe de daden worden geteld.

(Spreuken over de Fundamenten [Pirké Avot] 3:15, uitgave Amphora Books)

Sjabbat 26 oktober 2013 / 22 chesjwan 5774: Chajé Sara, Beresjiet [Genesis] 23:1-25:18

Tanach: blz. 41-48

Haftara: 1Melachiem [Koningen] 1:1-31

Tanach: blz. 667-669

Commentaar: Rabbijn Elyse Goldstein, City Shul, Toronto, Ontario Canada

Vertaler: Benjamin Cohen

[Het Engelse origineel](#)

Bidden om een toevalstreffer

De sidra van deze week, Chajé Sara, focust op wat er gebeurt nadat Sara sterft: ze wordt begraven in de grot van Machpela en haar nageslacht leeft voort in haar kinderen, die de normen en waarden van haar leven vervullen. Door Jitschaks huwelijk met de charmante en onzelfzuchtige Rivka is Sara's nagedachtenis gezegend. Maar om een geweldige vrouw voor Jitschak te vinden, gaat Abrahams vertrouwde dienaar (in de midrasj geïdentificeerd als Eliezer) eerst op zoek.

Als u met zo'n heilige taak zou worden uitgezonden, waar zou u dan om bidden? Om te beginnen: goed weer. Een prettige plek om te verblijven. En, natuurlijk, om het vinden van een goede match voor Jitschak. Maar in plaats daarvan smeekt de dienaar, in Beresjiet 24:12: „Adonai, God van mijn meester Awraham, laat het mij toch vandaag treffen". Dat komt een beetje als een schok: één van onze bijbelse figuren bidt om een toevalstreffer! Is dat geen contradictie? Is het vragen om een toevalstreffer niet het tegengestelde van iets dat toevallig goed uitpakt?

Nechama Leibowitz wijdt in haar werk *Studies in Genesis* (Jewish Agency, Israel, 1976, pag. 239) een heel hoofdstuk aan dit vreemde gebed. Ze wijst op de grotere vraag die de rabbijnen stellen over dit gebed: Als 'toeval' een situatie is die gewoon gebeurt, hoe kan men dan tot God bidden om iets 'toevallig' te laten gebeuren?

Voor mij, echter, is de contradictie van vragen aan God om een toeval niet de belangrijkste vraag. De consequentie van Leibowitz' vraag voor mij als een Liberale Jood is deze: Geloven wij dat God alles aanstuurt, zelfs zaken die geen rationele verklaring hebben, zelfs zaken die schijnbaar toevallig gebeuren? Als we dat niet geloven en God stuurt niet alles aan, wat stuurt God dan wel aan? De goede dingen, maar niet de slechte? De slechte, maar niet de goede? En wat als God helemaal niets aanstuurt? Wat is dan mijn relatie met een Goddelijk Wezen en wat is Gods relatie met de wereld?

Dus, ten eerste: Kan iets simpelweg gebeuren zonder dat God het in werking zet? Volgens het traditionele Jodendom zijn er geen toevalligheden: Gods voorzienigheid is alom. In het Hebreeuws staat dit bekend als *hasjgacha pratit*. De traditionele gemeenschap is ervan overtuigd dat God interveniëert ten behoeve van individuele personen en letterlijk over ieder mens persoonlijk waakt. Er bestaat geen 'toeval', want alles is vooraf bepaald.

Vergelijkbaar hiermee, speelt ook in oosterse religies toeval geen rol. Wat ons ook overkomt, het is het resultaat van *karma* - dat wat we in dit leven krijgen is het gevolg van ons gedrag in een eerder leven. Oorzaak en gevolg zijn de natuurlijke orde - je oogst wat je zaait. Het geheel van ons handelen en de daarmee gepaard gaande reacties in dit leven en in vorige levens, bepalen onze toekomst.

Toch zeggen we in het Jodendom *mazzel tov* - wat letterlijk 'een goede sterrenstand/sterrenbeeld gewenst!' betekent - om geluk uit te drukken. En de meesten van ons geloven oprecht in *mazzel*: wat we wel of niet hebben. Twee verschillende Talmoedpassages pleiten ervoor dat *mazzel* bestaat, terwijl we tóch nog vrije wil hebben; dat we in het 'lot' geloven en toch ons lot kunnen veranderen. In Moëd Katan 28a lezen we: „Rava zei: Een lang leven, kinderen en inkomen zijn niet afhankelijk van verdienste, maar afhankelijk van mazzel. Want zie Raba en Rav Hisda die allebei rechtvaardige mensen waren. Als een van hen bad, kwam er regen.” Dit lijkt te suggereren dat toeval in sommige zaken een rol speelt, maar dat het toeval met verdienstelijk gedrag kan worden veranderd of aangepast. En in Sjabbat 156a lezen we: „Rav Jehoeda zei namens Rav: Welk vers leert ons dat Israël niet door de planeten wordt aangestuurd? Er staat geschreven: 'En God ging met hem [Araham] naar buiten'. (Beresjiet 15:5). Araham zei tegen de Heilige: 'O Heer van het Heelal, zal mijn dienaar mijn erfgenaam zijn?' De Heilige zei: 'Nee, het zal iemand zijn die uit uw lendenen voortkomt.' Araham antwoordde: 'Ik keek vandaag op mijn astrologische kaart en zag dat ik geen kind kan verwekken.' De Heilige antwoordde: 'Vergeet astrologie, want Israël wordt niet aangestuurd door de planeten'.”

Dus, als de Talmoed zegt dat we niet aan *mazzel* onderworpen zijn, betekent dit dat we niet door onze *mazzel* worden begrensd. Ons eigen handelen kan ons lot bepalen. Deze Talmoedische passages verschaffen een compromis tussen helemaal geen toeval en allesbepalend toeval.

Denis Prager schreef het volgende in *The Jewish Journal* van 22 februari 2012: „Een wereld waarin ieder individu dat werd gedood door een tsunami, een griep epidemie, een dronken automobilist of door één of ander vallend object, persoonlijk door God werd gekozen om op dat moment en op die manier te sterven, is een wereld aangestuurd door een God wiens moraliteit ondoorgrondelijk is. Terwijl het Jodendom gelooft, sinds Araham met God redetwistte, dat God moreel te begrijpen is. Daarom heb ik, geleid door de rede, geconcludeerd wat rationeel moet worden geconcludeerd: er is veel toeval, goed en slecht, in het leven.”

Eliezers gebed kwam diep uit zijn ziel - de plek die vertrouwen heeft in de Voorzienigheid, maar ook hoopt dat het 't geluk aan zijn zijde heeft; er is een gebied tussen enerzijds het vertrouwen in Gods controle over het Heelal en anderzijds het vertrouwen in ons vermogen

ons eigen lot in de hand te nemen en te sturen. Leibowitz eindigt haar oorspronkelijke vraag door te zeggen: „Awrahams dienaar smeekte God, als de Grote Aanstuurder van alle dingen, om ervoor te zorgen dat zaken overeenkomstig zijn wensen zouden verlopen.”

Dus... heeft u vertrouwen, of draagt u een 'konijnenvoetje' [amulet, red.] voor 't geval dat?